

ALŽIR – između Sredozemlja i Sahare

ANDREA KOSEC

Kad čujete za Alžir, prva pomisao vam je zemni plin, nafta te terorizam, no zemlja čiju povijest njezini stanovnici pišu već više od dva tisućljeća je puno više i to s punim pravom. Alžir je naziv za državu i istoimeni glavni grad, koji je i dao naziv državi, potpunog imena Alžirska Narodna Demokratska Republika. Alžir je druga po veličini država na afričkom kontinentu, ukupne površine 2.381.740 km², smještena u sjevernoj Africi. Graniči na zapadu s Marokom i Zapadnom Saharom, na sjeveru je obrubljuje Sredozemno more, na sjeveroistoku Tunis, na istoku Libija, na jugoistoku Niger, te na jugozapadu Mali i Mauretaniya.

Alžir se sastoji od primorskog područja Tell, gdje živi većina stanovništva, a tu je smješten i glavni grad, Alžirskog visočja i Alžirske Sahare. Tell je široki pojas uz more, kroz koji se protežu mlade nabrane planine Tell ili Mali Atlas s najvišim vrhom Djurdjura (2308 m), a prema moru se proteže ravnica Mitidja. Južno je zavala šotova raščlanjena kotlinama, područje pretežno bez otjecanja, pa su se u njima razvila slana jezera (šotovi), većina je kultivirana i pretvorena u poljoprivredna područja. Na južnom rubu ovog područja nalazi se Saharski ili Visoki Atlas kojem se planinski lanci pružaju od jugozapada prema sjeveroistoku (Jebel Aurès 2329 m). Južne padine prelaze u pustinju

Saharu, koja zauzima 90% alžirskog teritorija. Zbog nedostatka vode u Sahari su nepovoljni uvjeti za život, ali se tu nalaze bogata nalazišta minerala, zemnog plina i nafte. U unutrašnjosti Sahare na jugoistoku nalaze se planine Hoggar s najvišim vrhom Tahat (2918 m).

Alžir je geološki posve različit od ostalih dijelova Afrike, ne pripada geotektonski afričkom kratonu, već mu je samo priključen. Svi su planinski nizovi nabrani u najmlađem geološkom dobu, a pružaju se paralelno s obalom, što ograničuje utjecaj mora na uzak pojas. Tell je građen od vapnenca i pješčenjaka. Obala je strma, ali su česti polukružni pješčani zaljevi, u kojima su luke. U sjever-

Sl. 1. Alžir i susjedne zemlje

nom dijelu Alžira klima je sredozemna, s toplim i suhim ljetima te hladnim i vlažnim zimama. Prosječna godišnja temperatura je 18,2 °C. Najtopliji mjesec je kolovoz s prosjekom od 25,2 °C, a najhladniji mjeseci su siječanj i veljača s 12,2 °C. U unutrašnjosti klima je suha, pustinska s malim količinama padalina. U Sahari često nema kiše po nekoliko godina. Bušenjem arteških bunara nastale su u području Atlasa oaze s gajevima palmi. Zimi morski vjetrovi donose kišu duboko u unutrašnjost, a ljeti se opaža utjecaj Sahare sve do mora, česti su prodori pješčanih oluja. Rijeke, koje utječu u Sredozemno more, imaju više vode samo za vrijeme pljuskova, prevladavaju *vadi* (doline ili suha riječna korita). Najveće rijeke su Tafna, Sig, Habra, Chelif, Seybouse i Medjerda. Jezera su slana (Oransko, Šot

el Hodna i dr.). U primorju uspijevaju sredozemne biljke (masline i makija). U istočnom dijelu Alžira rastu šume hrasta plutnjaka i zimzelenih hrastova. Cedrove se šume nalaze mjestimično na visini 1300 – 2000 m, a cedar je rasprostranjen po cijelom primorju. U stepskom pojasu prevladava trava *halfa* i *esparto*. U saharском pojasu uspijevaju kserofitne (na sušu prilagođene) pistacije, *tamarinde* (biljke iz porodice drveta) te datulje, koje su osobito sočne i slatke, a jedan su od važnijih alžirskih izvoznih proizvoda.

POVIJEST ALŽIRA - U NEKOLIKO CRTICA

Prvi poznati stanovnici Alžira su preci današnjih Berbera koji su u razdoblju pri kraju drugog i tijekom prvog tisućljeća pr. Kr. došli u dodir sa stanovništvom tadašnjeg Mediterana.

Sl. 2. Geografska karta Alžira

rana, Feničanima i Rimljanima, a potomji su pokorili berbersku kraljevinu Numidiju i učinili je svojom provincijom. Početkom V. st. u sjevernu Afriku prodri su Vandali, a kasnije i Bizantinci. Alžir su 647. osvojili Arapi, a njihova osvajanja imala su odlučujući utjecaj na oblikovanje današnjeg Alžira. Sjeverozapadnu Afriku u razdoblju od VIII. do XIII. st. osvajaju različita arapska plemena te je

nazivaju Magreb (mjesto gdje sunce zalazi). Alžirom su u IX. i X. st. vladali marokanski Idrisiti i tuniski Fatimidi, a u XII. st. kairski Fatimidi, te nakon njih dinastije Almoravida i Almohada. Mnoga su berberska plemena s islamom prihvatila i arapski jezik. Početkom XVI. st. snage Osmanskog Carstva pod vodstvom Khair ad-Dina (Hajrudina) Barbarosse (Crvenobradi) osvajaju Alžir koji u

sljedeća tri stoljeća uživa značajni stupanj autonomije, a jedini gospodari na moru od Tunisa do Atlantika bili su alžirski gusari. Francuska 1830. osvaja Alžir i četiri godine kasnije proglašava ga svojom kolonijom te naseljava imigrantima (colonima). Kolonisti su unaprijedili Alžir razvijajući gospodarstvo, osobito poljoprivredu, u primorskom dijelu Alžira počeli su sa uzgojem vinove loze, povrća i voća, a viškove tih kultura izvoze u Francusku i druge europske zemlje. Kolonisti su uredili pravni i obrazovni sustav te osnovali mnoge javne ustanove u Alžiru. No, domicilno muslimansko stanovništvo ostaje marginalizirano i siromašno te ne prihvaća francusku kulturu. Poslije I. svjetskog rata muslimani se politički organiziraju te traže autonomiju i neovisnost Alžira. Put prema neovisnosti ne žele kolonisti čiji su stavovi radikalniji i od francuskih vlada. Sukob dviju skupina prerastao je u gerilski rat koji je eskalirao poslije II. svjetskog rata, a završen je 5. 7. 1962. proglašenjem neovisnosti Alžira. Nakon osamostaljenja Alžirom su vladali političari povezani sa Frontom nacionalnog oslobođenja (FLN) i vojskom, provodeći politiku koja je bila kombinacija umjerenog socijalizma i arapskog nacionalizma. Ustavom iz 1989. omogućeno je osnivanje političkih stranaka i održavanje demokratskih slobodnih izbora, na kojima je 1990. pobijedila stranka Fronta islamskog spasa (FIS), a zagovarala je stvaranje islamske države. Izborni proces zaustavljen je vojnom intervencijom, a Alžir je ubrzo potonuo u građanski rat s čestim masakrima civilnog stanovništva.

POLITIČKO STANJE

Politika „Povelje za mir i nacionalnu pomirbu“ predsjednika A. Bouteflike (osvojio je treći mandat na izborima 9.4.2009.) suzbila

je val terorističkog nasilja i pokrenula procese unutarnje stabilizacije Alžira. Zahvaljujući pojačanim mjerama policijskog osiguranja (potrebne su vize za većinu zemalja svijeta, osim za susjedne), a na snazi je i formalno izvanredno stanje proglašeno 90-tih godina, u 2008. u glavnom gradu i drugim većim alžirskim gradovima nije zabilježen ni jedan teroristički napad. Alžirska vlada nastavila je s javnim investicijama, koje bi trebale osigurati brži gospodarski rast i omogućiti zapošljavanje osobito mladih ljudi koje pogađa visoka nezaposlenost, a time se u dugoročnom pogledu nastoji prevladati društvene korijene terorizma.

DRUŠTVENI POKAZATELJI

Alžir ima otprilike 34 milijuna stanovnika (procjena CIA, srpanj 2009.), rijetko je naseljena država (14,3 st/km²). Stanovništvo je koncentrirano u većim gradovima Alžiru, Oranu, Constantineu, Annabi, Tlemcenu, Bliidi, Sidi-Bel-Abbesu, Skikdi i Mostaganemu. Oko 20% stanovnika su Berberi (dijele se na pet plemena) koji njeguju zasebni berberski identitet, a jedna od teorija o njihovom porijeklu zaključuje da su izravni potomci Feničana. Većina stanovništva govori lokalnim arapskim dijalektom (najsličniji egipatskom dijalektu) i berberskim jezikom. Francuski jezik u širokoj je upotrebi kao drugi jezik, osobito u javnim službama i poslovnoj komunikaciji. Vjeroispovijed gotovo svih Alžiraca je sunitski islam koji je i državna religija. Novčana valuta je alžirski dinar (1 kn = otprilike 14 DZD).

GOSPODARSKI POKAZATELJI

Proizvodnja nafte i zemnog plina glavna je gospodarska grana te ostvaruje 30% BDP-a, 60% proračunskih prihoda i 95% izvoznih prihoda prema podacima iz 2008.

Alžir je tijekom 2008. ostvario BDP od 176 milijardi USD odnosno 5.176 USD po stanovniku i ostvario stopu rasta dohotka od 4,9%, naspram 3,1% u 2007. Relativno visoka stopa rasta ostvarena je zahvaljujući ekspanziji javnih investicija i vanjskotrgovinskoj razmjeni, a to su omogućili rekordni skokovi cijena sirove nafte na svjetskom tržištu. Istodobno visok rast zabilježila je alžirska robna razmjena sa drugim zemljama. U 2008. alžirski uvoz je dosegnuo rekordnih 40 milijardi USD, a najviše se uvozilo prehrambenih proizvoda i roba široke potrošnje. Najveći trgovinski partner Alžira su zemlje EU, a najviše roba uvezeno je iz Francuske, Italije, Kine, SAD-a i Njemačke. U strukturi alžirskog izvoza u 2008. dominiraju nafta i zemni plin, a najvažniji izvozni partneri su SAD, Italija, Španjolska, Francuska, Nizozemska i Kanada. Hrvatsko-alžirska trgovinska razmjena kreće se na skromnoj razini, Hrvatska je uvezla roba iz Alžira za otprilike pola milijuna USD, a izvezla oko 14 milijuna USD.

ALŽIR (EL DJEZAÏR)-GLAVNI GRAD

Alžir (36°42' N, 3°13' E) je najveći grad u zemlji, administrativno, industrijsko, prometno, trgovačko i kulturno središte, jedan od najvećih gradova na Sredozemlju, drugi najveći grad u zemljama Magreba, poslije Casablance. Smjestio se u 60 km dugom pješćanom zaljevu s brdovitim zaleđem, ima oko 3 milijuna stanovnika (procjena CIA, srpanj 2009.), administrativno podijeljen u 13 daïra (okrug) s 57 općina. Nazivaju ga još „Al Bahdja“ što u prijevodu znači sretan te bijelim gradom zbog svijetlih i bijelih fasada na većini zgrada.

Alžir je divan grad s dušom, čiji izgled šarmira, pruža dojam kolonijalnog grada. To je jedinstven grad zbog posebno povoljnog položaja i arhitekture koja je nastala miješanjem antičkih, berberskih, arapskih, maurskih, turskih i francuskih utjecaja. Ime grada El Djezaïr nastalo je iz arapske riječi al-jazā'ir, što u prijevodu znači otok ili otočje, a odnosi se na četiri otoka koji su postojali ispred gradske obale, a 1525. na-

Sl. 3. Alžirski zaljev

sipanjem (poput Straduna u Dubrovniku) su spojeni s kopnom. Al-jazā'ir je skraćeno ime od starijeg imena grada jazā'i banī mazghanna, u prijevodu „otočje plemena Bani Mazghanna“, što su koristili raniji srednjovjekovni geografi kao Al-Idrisi i Yagut al-Hamawi. Najstariji dio grada zove se Casbah (turski kasaba – gradić, varošica, palanka), a opisuje oblik trokuta (napet luk kojem je baza more, a vrh citadela-tvrđava na uzvisini), bedemi su bili ravni te su činili dvije stranice toga trokuta, jedan je slijedio dubok ponor, što je bilo dobro za obranu grada, a drugi je činio osovinu na koju je grad bio položen, pružao se u smjeru istok-jugoistok, odakle je kosina bedema silazila do riječnog korita rječice M'Ressel. Tada su postojala dvojna vrata, jedna prema riječnom koritu Bab-el-Oued (riječna vrata), a druga koja su bila glavni ulaz u Casbah uz ponor Bab-Azzoun, uz koja se odvijala sva trgovina i djelatnosti, uz vrata postoje ostaci groblja iz antičkog doba. Kod glavnog ulaza u Casbah postojalo je jedino predgrađe sa oko 1500 kuća, a bilo je nezaštićeno naselje i zato ga je 1570. iz obrambenih razloga dao porušiti tadašnji upravitelj Ahmed Pacha. Stari Alžir imao je zaštićen položaj. Od tvrđave, koja se lako mogla braniti s kopna, jer se tu izdiže brdo na koje je gotovo nemoguće brzo dovući ratnu opremu, kontrola mora veća je od 180°. Sa svake terase grada, s time da nijedna ne zaklanja drugu, pruža se pogled na more. Stari dio grada se „uspinje“ uz brežuljke i završava krunom Casbah ili utvrđenim gradom na 122 m nadmorske visine, a moderni dio grada izgrađen je na ravnoj podlozi uz morsku obalu.

POVIJEST GRADA

Područje današnjeg Alžira naselili su oko 1200 pr. Kr. Feničani i osnovali trgovačku

predstražu te je nazvali „Ikosim“, poslije III. punskog rata 146. pr. Kr. grad su pri(o)svojili Rimljani i nazvali ga „Icosium“ što u slobodnom prijevodu znači „galebov otok“, a danas se tako zove gradska četvrt uz more. Ulica „de la Marine“ je tadašnja glavna rimska cesta. Za vrijeme cara Vespazijana dobio je status rimskog grada, a biskupija „Icosiuma“ spominje se sve do 5. st. naše ere. Današnji grad osnovao je 944. Buluggin ibn Ziri, osnivač berberske Zirid-Sanhaja dinastije, kojeg je s prijestolja zbacio Roger II. Sicilijski 1148. te su Ziridi izgubili kontrolu nad Alžirom. Grad su 1159. okupirali Almohadi te je u 13. st. došao pod vlast Abd-el-Wadida, sultana od Tlemcena. Alžir je nominalno bio dio tlemcenskog sultanata, no imao je razmjerno veliku samostalnost nad vojskom te vlastitu upravu. Oran je bio glavna morska luka i sjedište sultana. Početkom 1302. otočić Penon ispred alžirske luke okupirali su Španjolci, te se razvila značajna trgovina između Alžira i Španjolske. Alžir nije imao značajniju ulogu u trgovini sa Španjolskom sve dok nije došlo do progona Maura iz Španjolske koji su u Alžiru našli svoje utočište. Gospodarski polet početkom 16. st. potaknut razvojem pomorstva pokrenuo je s jedne strane naseljavanje stanovništava iz unutrašnjosti zemlje, a s druge strane dolazak osmanske vojske (njih oko 10.000). Masovno useljavanje Andaluzana (njih oko 80.000), koji su protjerani iz Španjolske između 1609. i 1614. pridonijelo je da je Alžir u relativno kratkom vremenu postao velik i važan grad. Španjolci su 1510. okupirali i druge krajeve Alžira, između ostalog Oran kao i veći dio obale sjeverne Afrike. Utvrdili su otočić Penon i spojili ga s kopnom, uveli su ubiranje nameta kako bi suzbili gusarske aktivnosti. Tadašnji zapovjednik Alžira, Selim b. Teumi 1516. pozvao je gu-

sarsku braću Aruju i Khair ad-Din Barbarossu da protjeraju Španjolce. Aruju je Selim naredivao ubojstva i osvajanje grada, no Aruj je poginuo u bitci sa Španjalcima kod Tlemcena. Naslijedio ga je njegov brat koji je osvojio Alžir i osnovao pašaluk, a kasnije je Alžir postao begluk. Alžir je formalno postao dio Osmanskog carstva, priznavao je suverenitet sultana, a postao je glavno sjedište gusara na Sredozemlju. Španjolski kralj je 1541. pokušao osvojiti grad, no prema legendi oluja je uništila brodovlje i vojsci oko 30.000 Španjolaca, što je olakšalo Pashi Hassanu da ih pobijedi ispred alžirske luke. Različite europske zemlje pokušavale su sljedeća tri stoljeća osvojiti Alžir i uništiti gusare. Grad je u tome razdoblju bio u potpunosti utvrđen zidovima sa svih strana, uključujući i s morske strane lukobranom. Postojala su petora vrata od kojih je pet ulica vodilo u grad dijeleći ga na pet četvrti (andalužansku, židovsku, maursku, osmansku i kabilsku - Kabili, jedno od berberskih plemena). Križište ulica nalazilo se ispred Ketchaoua džamije. Tvrđava je podignuta 1556. na najvišem dijelu zidina, a glavna ulica koja je prolazila od sjevera prema jugu podijelila je grad na dva dijela; gornji dio (Al-Gabal ili „planina“) i donji dio (Al-Wata ili „ravan“). Donji dio nalazio se uz morsku obalu i bio je administrativno, vojno i trgovačko središte, mahom naseljeno osmanskim dostojanstvenicima i obiteljima iz viših slojeva. Britanska eskadrila pod vodstvom lorda Exmoutha (nasljednik Thomasa Pellewa, koji je otet u alžirskom pljačkaškom napadu 1715.), uz asistenciju nizozemskog bojnog broda, 1817. bombardirala je Alžir i uništila gusarsku flotu usidrenu u luci, a to je bio početak kraja alžirskih gusara.

U razdoblju od 1815. do 1962. povijest Alžira vezana je uz francusku povijest.

Francuska vojska predvođena generalom de Bourmontom 4.7.1830. napala je grad, pod izgovorom kako je lokalni upravitelj Hussein, išibao sa tjeralicom za muhe francuskog konzula prilikom njegovog objašnjavanja kako francuske vlasti nisu spremne podmiriti dugovanje dvojci alžirskih (židovskih) trgovaca. Slijedeći dan grad je kapitulirao, a cijeli grad i zemlja postali su francuska kolonija. Francuzi su željeli Alžir urediti poput gradova s čuvane francuske rivijere (Azurne obale), tim više što postoje geografske sličnosti između tih područja. Alžir se (zamišljenim pravcem) nalazi preko mora nasuprot Azurne obale na kojoj se npr. Nica, Monte Carlo i dr. nalaze u dubokim i širokim zaljevima iza kojih se izdiže pobrđe. Francuske su vlasti 1930. dovele poznatog arhitekta Le Corbusiera da preuredi grad. Napravljeni su nacrt i plan za potpun redizajn u kolonijalni grad. Le Corbusier je bio kritičan prema izgledu Alžira, opisujući europsku (uz obalu) četvrt kao „ništa osim trošnih zidova i opustošene prirode, sve zaprljano i unakaženo“, također nije mu se sviđala i razlika u životnim uvjetima između europskih i domaćih stanovnika, opisujući stanje u kojem „civilizirani žive poput štakora u rupama“, a domaći „barbari žive na osami uživajući sve dobrobiti prostora“. Njegov plan je odbačen od strane francuskih vlasti, a uređenje grada prepušteno je drugim francuskim arhitektima.

U drugom dijelu 20. st. unatoč gubitku ukupnog europskog ili bjelačkog stanovništva, Alžir se značajno proširio, danas ima oko 3 milijuna stanovnika, što čini oko 10% ukupnog broja stanovnika Alžira. Grad se proširio većim dijelom ravnice Mitidja. Alžir je bio domaćin afričkim igrama 1978. i 2007., a te je godine izabran za grad arapske kulture. Alžir se otvara svijetu kao do-

foto: Andrea Kosec

SI. 4. Rušenje zgrada u centru grada

maćin različitih međunarodnih skupova i događaja, a ta otvorenost privukla je brojne ulagače i međunarodne tvrtke. U Alžiru su pokrenuti veliki infrastrukturni projekti koji još nisu završeni: izgradnja podzemne željeznice, uspostava tramvajskog prometa, projekti obnove i kreiranja novih centara u gradu i na periferiji, rekonstrukcija crkvenih i kulturnih objekata. Sadašnja infrastruktura

nije u mogućnosti podržavati stalni rast broja stanovnika u Alžiru.

U ŠETNJI ALŽIROM -TURISTIČKI ADUTI

Alžir je krasan grad na predivnoj lokaciji koji zaslužuje nekoliko dana turističkog posjeta. Kolonijalno gradsko središte s arhitekturom iz doba secesije, četvrt Casbah koja se nalazi na popisu svjetske baštine UNESCO-a od 1990., katedrala Notre Dame D' Afrique (katedrala Naše Gospe od Afrike, kopija poznatije katedrale u Parizu), pješčane plaže, antičke iskopine, mnoge džamije i dr. vrijedno je posjeta i istraživanja. Do centra Alžira iz smjera zračne luke (zračna luka „Houari Boumedienne“, obnovljena 2006., a udaljena 20 km od centra) dolazi se ulicom F. D. Roosevelta, jednom od najvažnijih gradskih avenija. Na ovoj aveniji nalazi se nekoliko važnih objekata, zgrada narodne palače (ljetna predsjednička rezidencija), muzej Bardo koji je otvoren 1930. a smješten je u ljetnikovcu te je jedan od najpoznatijih muzeja u Alžiru. Istoimeni muzeji postoje

foto: Andrea Kosec

SI. 5. Rekonstrukcija katedrale Naše Gospe od Afrike

i u Tunisu. U muzeju je izložena obimna kolekcija pokućstva, nakita i ukrasa iz svih alžirskih regija. Posebno se ističe koraljni i tirkizni nakit Kabilija koji je autohtoni alžirski proizvod. Muzej sadrži etnografsku, paleontološku i geološku zbirku. Velika je i zbirka tradicionalne alžirske odjeće (tunike-haljine kao nošnje, najčešći odjevni predmeti žena u Alžiru). Najvažniji izložak je grobnica Tine Hinan, berberske kraljice Sahare, najvećeg tuareškog (Tuarezi - jedno od berberskih plemena) vladara. Nedaleko muzeja, niz ulicu nalazi se restoran El Djenina s ponudom tradicionalnih jela (kus-kus, kebab, jela od janjetine, riba i plodova mora s kaparima i ružmarinom, kolači s bademima, datulje i kava s mentom) i terasom s koje se pruža pogleda na velik dio grada. U blizini je i avenija Souidani Boudjemaa u kojoj se nalazi hotel El Djezair (s pet zvjezdica), najstariji hotel u gradu, otvoren 1889. u botaničkom vrtu, u njemu su odsjedale mnoge slavne ličnosti (pisci R. Kipling, A. Gide, S. de Be-

auvoire, novinar F. James, generali B. L. Montgomery i M. Clark te predsjednici D. D. Eisenhower i W. Churchill). Hotel El Djezair bio je sjedište glavnog zapovjedništva savezničkih snaga u Africi u II. svjetskom ratu.

Blizu hotela nalazi se zgrada alžirske nacionalne radio-televizije. Većinu zgrada važnih ustanova, institucija, muzeja, spomenika i hotela čuvaju naoružani vojnici koji ponekad pregledavaju posjetitelje, osobito jer se ovim putem dolazi u četvrti: Hydra, Ben Aknoun, El-Biar (bunar), El Madania, El Mouradia i Hamma. To su rezidencijalne četvrti gdje se nalaze zgrade stranih veleposlanstava kao i zgrada hrvatskog veleposlanstva, u čijoj je blizini poznata slastičarnica Zieria. Tu se nalaze predsjednička palača, zgrade vlade i ministarstava, ovo je administrativni i politički centar države.

Bulevarom des Martyrs (avenija mučenika, poginulih u ratu za neovisnost) dolazi se do najvećeg spomenika u gradu, Maqam El Chahid, visok je 92 m, a podignut je 1982. u

Sl. 6. Hotel El Djezair

Sl. 7. Spomen ploča u hotelu El Djezair

spomen na borbe koji su poginuli u ratu za neovisnost, nalazi se u četvrti El Madania na brežuljku i dominira čitavim gradom te je postao turistički simbol Alžira.

Ispod spomenika nalazi se trgovački centar Riad El Feth, jedan od najmodernijih i najvećih trgovačkih centara u Alžiru. U okolici spomenika nalaze se tri muzeja: vojni muzej, muzej rata za neovisnost i muzej lijepih umjetnosti. Muzej lijepih umjetnosti sadrži veliku zbirku umjetnina, slika iz različitih povijesnih razdoblja stranih i domaćih slikara kao i djela poznatih kipara.

Neposredno uz ovaj muzej prostire se najveći i najstariji gradski park Jardin d'Essai du Hamma u kojem se nalazi zooški vrt, ovdje je sniman prvi film iz serijala filmova o Tarzanu. U okolici parka nalazi se nekoliko gimnazija i srednjih škola, te zgrada nacionalne knjižnice, a preko puta nje nalazi se hotel Sofitel (s pet zvjezdica). U susjedstvu hotela umjesto uređene pješčane plaže nalazi se središte industrijske luke, gatovi za prekrcaj tereta, spremišta nafte i plina sa rafinerijom.

U nastavku ranije spomenute ulice F. D. Roosevelta nalazi se muzej starina i muzej

Sl. 8. Predsjednička palača

orijentalne umjetnosti, koji su manje poznati, iako su najstariji muzeji u gradu, otvoreni 1897., a sadrže umjetnine i uporabne predmete iz arapskih zemalja (Irana, Saudijske Arabije, Kuvajta, Jemena i Sirije). Među izlošcima ističe se zbirka tepiha, lončarije i kućanskih predmeta. U neposrednoj blizini muzeja je park slobode otvoren 1962. (u gradu ima neobično mnogo parkova i zelenila s obzirom na klimu) u njemu se nalazi

Sl. 9. Spomenik Maqam El Chahid

foto: Andrea Kosec

Sl. 10. Žene u razgledu ispred vojnog muzeja

katedrala Svetog srca (kopija poznatije bazilike u Parizu), izgrađena u obliku šatora, a otvorena je za posjetitelje, iako se u njoj više ne održavaju mise, u središnjem dijelu katedrale ističe se mozaik s likom Isusa Krista. Pogled na katedralu zaklanja benzinska postaja, no iz daljine vidi se moderna crkva koja se izdiže iznad kolonijalne stambene četvrti. Ulica Didouche Mourad (junak iz rata za neovisnost) je glavna trgovačka ulica Alžira (kao zagrebačka Ilica) i jedna je od gradskih arterija, sagrađena u vrijeme francuskog kolonijalizma između 1830. i 1930. Šećući ovom ulicom imate osjećaj kao da

ste u nekom europskom gradu, divite se europskom izgledu Alžira, bijelim zgradama s ožbukanim dijelovima i balkonima obojenim u azurno plavoj boji.

Ova veličanstvena ulica grana se u smjeru od katedrale i parka prema zgradi Grande poste i morskoj obali odnosno luci. Veći dio ulice je rezidencijalan, iznad trgovina i restorana su stanovi u kojima žive stana-ri, što se vidi po obješenom rublju ispod plavih i plavo-bijelih nadstrešnica. Ovamo stanovnici zalaze da bi obavili kupovinu „na brzinu“, ovo je vrlo životni prostor, gdje stanovnici rade i stanuju. Većina zgrada je

foto: Andrea Kosec

Sl. 11. Skulptura strijelca A. Rodina

foto: Andrea Kosec

Sl. 12. Gradski park

Sl. 13. Kontejnerski terminal u alžirskoj luci

po vanjskom izgledu jednaka, velike bijele zgrade s plavim nadstrešnicama, roletama i zastorima, simetrično po visini i širini, one su zaštitni znak Alžira (po njima je Alžir dobio naziv „bijeli“). U prizemlju zgrada nalaze se trgovine suvenirima, slastičarnice, pekare, trgovine s odjećom i obućom, knjižare, zlatarnice, trgovine nakitom i bezbroj kavana u kojima sjede isključivo muškarci. Rijetko ćete u bilo kojem dijelu Alžira vidjeti da žena sjedi u restoranu, kavani ili gostionici (koje uopće ne postoje u europskom smislu gostionica). Primjećuje se izraziti utjecaj islamske religije koja ne dopušta konzumiranje alkohola te pojavljivanje žena u javnosti u muškom društvu, osim ako vam muškarac nije u rodu. Žene, bez obzira na dob, koje ćete susresti na ulici uglavnom nose feredže, marame i slična pokrivala za glavu (odjevene su u tradicionalne lanene duge tunike s dugim rukavima i maramama na glavi). Žene su u Alžiru ravnopravne s muškarcima, zajedno se školuju, zapošljavaju, a žene se bave i tipično muškim zanimanjima, npr. rade kao policajke. Usprkos tome, ženama (bjelkinjama) se preporučuje da se za šetnju gradom obuku slično kao domaće žene te da imaju mušku pratnju iz razloga

Sl. 14. Kolonijalna četvrt Alžira

da bi se izbjegle moguće neugodnosti (verbalna provociranja, dobacivanja i zadirkivanja). Vezano uz konzumiranje alkoholnih pića, rijetko ćete ih naći u ponudi gostiona, čak i u restoranima i trgovinama, ako želite popiti ili kupiti vino, pivo ili žestoko piće morate to tražiti ili naglasiti (ne vrijedi za hotele) prilikom usluge. Inače, alžirska su vina vrlo cijenjena i poznata, neke sorte su pojačane s francuskim, a čuvena su alžirska rose vina. Ulica D. Mouradi se počinje sužavati i sve je manje prostora za pješake, a gužva je sve veća. Bez obzira da li je radni ili neradni dan u tjednu (22.7.2009. donesen je zakon da su neradni dani petak i subota), promet u Alžiru posebna je priča, procjenjuje se da u gradu ima oko milijun automobila (uglavnom francuskih marki), evidentan je nedostatak pješačkih prijelaza, prometne signalizacije i znakova, vozači se sporazumijevaju rukama kroz otvorene prozore, a na većim raskršćima promet uređuje policija. Javni gradski promet čine autobusi koji su zastarjeli i redovito pretrpani. Ako negdje trebate stići, najbolje je imati točnu adresu i zaustaviti taksi da vas odveze do odredišta, prednost toga je što nećete morati izdvojiti previše novaca, za otprilike 50 kuna, odve-

foto: Andrea Kosec

Sl. 15. Autobus u Alžiru

sti će vas npr. od zračne luke do centra.

Neke ulice, naročito u četvrti Casbah su toliko strme, uske i nepregledne da vas je strah ući u njih, automobili trube jedan drugome vozeći ususret da bi izbjegli sudar, a redovito je svaki automobil oštećen. Izbjegavajući automobile i pješake dolazite do trga Audin (Maurice Audin, profesor matematike, jedan od vođa u ratu za neovisnost). Trg više podsjeća na prošireno raskršće ulica D. Mouradi i avenije Mohameda V., a tu se nalazi i glavna zgrada sveučilišta, otvorena 1909.

Na udaljenosti od otprilike 200 m, niz ulicu vidi se zgrada građena u neomaurskom stilu koja se zove Grande poste (velika pošta). Izgrađena je 1913. prema nacrtima arhitekata Voinota i Toudorie. Ispred zgrade, u kojoj se nalazi poštanski ured, omiljeno je sastajalište, na stepenicama kod glavnog ulaza.

Zgrada je izgrađena u orijentalnom stilu od mramora i alabastera sa animalnim i florističkim ukrasima te pozlaćenim keramičkim pločicama, izgledom podsjeća na džamiju. U planu je da se u njoj otvori poštanski muzej te da se upiše na UNESCO-

Sl. 16. Zgrada alžirskog sveučilišta

ov popis svjetske baštine. Nasuprot ove, jedne od najljepših građevina u gradu nalazi se veliki park u obliku trga, a to je početak ulice Khemisti, ovdje će se nalaziti glavna stanica budućeg metroa. Prolazeći ovom ulicom dolazite do središnjeg dijela sa satom u cvijeću na njegovanom travnjaku, ovdje se mlađi stanovnici dolaze odmoriti. Uz zgradu Grande poste počinje ulica de Isley odnosno Larbi ben M'Hidi (također, istaknuti vođa u ratu za neovisnost), jedna od najomiljenijih ulica u gradu, otprilike u dužini 100 m je pješačka zona, a ovdje ćete naići na ulične prodavače. Tu se u blizini nalazi trg

Sl. 17. Zgrada Grande poste

foto: Andrea Kosec

foto: Andrea Kosec

Abdela Kadera (islamski vjeroučitelj, politički i vojni vođa protiv francuskog kolonijalizma u 19. st.). Trgom dominira impresivni i impozantni spomenik konjanika s visoko uzdignutim mačem, koji je podignut 1987. a kod spomenika je popularno sastajalište (poput spomenika banu na trgu bana J. Jelačića u Zagrebu). Na trgu se nalaze uglavnom zgrade banaka i financijskih ustanova, kao i sjedišta raznih tvrtki. Na ovaj trg nadovezuje se trg Port Said (lučni trg), odnosno središnji i najstariji dio alžirske luke, gdje se nalazi i glavna zgrada željezničkog kolodvora. Ovdje možete mijenjati novac jer se tu nalaze mjenjačnice i razne novčarske tvrtke, a nedaleko je i palača pravde te zgrada narodne skupštine. Trgom dominira paviljon

za promenade koncerte okružen klupama te zgrada narodnog kazališta sagrađena 1853. koja je nedavno obnovljena u neorenesansnom stilu. Ukoliko ste u mogućnosti poslušati koncert domaćeg orkestra nemojte to propustiti jer se ovaj orkestar smatra najboljim u Africi. Pokraj zgrade kazališta ulicom Bab Azzoun ulazite u gradske četvrti Bab el Oued i Casbah, primjećuje se dramatična promjena izgleda prostora, kao da ulazite u neki drugi grad. Dio grada koji smo dosada prošli potpuno je europski, sagrađen uz obalu u razdoblju do 1840. prema nacrtima francuskih arhitekata, da ne znate da ste u Alžiru, pomislili bi da ste u Pragu ili Beču. Tu se nalazi avenija Che Guevare sa zgradama gradske vijećnice, sudova, upra-

foto: Andrea Kosec

Sl. 18. Poluotok Penon, ribarska luka, ribarnica i restoran „Le Dauphin“

viteljevom palačom i kasinom te elegantnom šetnicom s arkadama. Odatle se pruža pogled na najstariji dio alžirske luke, koja je zaštićena od vjetrova sa svih strana. Postoje dvije luke, obje umjetne – stara ili sjeverna luka i južna ili Agha luka. Sjeverna luka pokriva područje uz najstariji dio grada, četvrt Casbah, a od južnog gata pruža se područje luke u Agha zaljevu. Agha luka ima također zaseban ulaz s južne strane. Unutarnji dio sjeverne luke započeo je graditi 1518. već spomenuti Khair ad-Din za smještaj svojih gusarskih plovila, a na otočić Penon koji je kasnije spojen lukobranom s kopnom 1544. postavljen je svjetionik. Danas se na tome poluotoku nalazi vojna mornarička baza (nije dozvoljen posjet), preko puta koje se razvila ribarska luka s najvećom ribarnicom u gradu, te poznatim ribljim restoranom „Le Dauphin“.

Francuske vlasti su nakon okupacije izgradile šetnicu uz more s vjetrobranama, niskom ogradom i jarkom, a danas se tu nalaze brodogradilište i dva terminala. U suprotnom smjeru uz obalu prema sjeveru je prostor između četvrti Bab el Oued i Casbah te francuski kolonijalni centar grada, gdje se nalazi popularna šetnica sa zabavnim sadr-

žajima i klupama za sjedenje. Neposredno na obali se nalazi velika zgrada „Bastion 23“ koja izgleda poput utvrde, a poznata je i pod imenom predsjednička palača, iako se u njoj nalazi povijesni muzej četvrti Casbah. Ispred muzeja je mali trg s fontanom ukrašenom kipovima konja u plesu. Preko puta muzeja nalazi se zdanje izgrađeno 2003. u njemu je smješten institut za muziku s koncertnom dvoranom.

U nastavku šetnje slijedi autentični Alžir, dijelovi grada kao da su iz priča „Tisuću i jedne noći“, dolazite na Place des Martyrs (trg mučenika), za turiste omiljeni dio grada, tu se nalazi džamija El Djedid, poznata i kao ribarska džamija. Džamiju su 1660. dali izgraditi mornari i ribari, zato je i dobila svoje popularno ime, a nazivaju ju još i novom džamijom. Izgrađena je u obliku križa u bijelom kamenu sa satnim tornjem koji izgledom podsjeća na „Big Ben“ u Londonu. Ima jednu veliku kupolu i četiri polukružne kupole na uglovima, a minaret joj je visok 27 m, te je osvijetljena tijekom noći.

Iza ove džamije nalazi se najstarija džamija u gradu, džamija El Kebir ili velika džamija, izgradio ju je Yusuf ibn Tashfin, prema

Sl. 19. Zgrada „Bastion 23“

Sl. 20. Zgrada instituta za muziku

Sl. 21. Džamija El Djedid

Sl. 22. Katedrala Naše Gospe od Afrike

natpisu u propovjedaonici 1097. Nekoliko puta kroz povijest bila je rekonstruirana, a minaret je dao izgraditi sultan od Tlemcena 1324. Unutrašnjost džamije je u obliku trga podijeljenog pobočnim stupovima koji se prema vrhu spajaju u lukove oblikovane u maurskom stilu. Obnovljena je 1794. te joj je dodano ulazno stepenište 1837. Iz ove džamije predsjednik poziva vjernike na molitvu tijekom ramadana, što prenosi nacionalna tv postaja. Ovdje se nalazi vjersko središte Alžira, no nažalost u nijednu džamiju nisu dozvoljeni turistički posjeti. Nasuprot džamije El Kebir nalazi se džamija Ketchaoua, najljepša džamija u gradu s koje se izdižu dva tanka minareta i nadvisuju zgrade u četvrti Casbah. Ova džamija izgrađena je 1612. u mješavini maurskog i bizantskog stila s glavnim ulazom kojeg čine 23 stepenice koje podržavaju četiri ukrašena mramorna stupa (tamna od plijesni). Krov joj je ukrašen gipsanim crjepovima u maurskom stilu, a drži ga niz arkada bijelih mramornih stupova. U središnjoj kapelici nalazi se grobnica sa ostacima Sv. Geronima odnosno Sv. Filipa jer je ova džamija u razdoblju od 1832. do 1962. bila katedrala Sv. Filipa. Prema legendi mladi Arapin prihvatio je kr-

šćanstvo i krstio se pod imenom Geronimo u 17. stoljeću, tadašnje vlasti su ga prisiljavale da se odrekne katoličke vjere, no on nije pristajao na to, te su ga oni živog zazidali u kutu utvrde na obali. Utvrda je 1853. razrušena, pojavio se njegov kostur koji je pokopan u tadašnjoj crkvi kao Sv. Filip, a crkva je postala katedrala Sv. Filipa. Ulice u okolini ove džamije najživlji su dio grada, tu se nalazi nekoliko specijaliziranih tržnica na otvorenom. Pokraj džamije se nalazi i prekrasna palača izgrađena u osmanskom stilu. Beg Constantine dao ju je 1719. izgraditi za svoju kći Azizu, te se palača naziva Dar Aziza, u njoj su danas smješteni vladini uredi. Slikovita gradska jezgra u četvrti Casbah zaštitni je znak Alžira za čiji se razgled preporučuje pratnja vodiča jer se ovdje lako možete izgubiti ili zalutati. U Casbah se može ući iz brojnih pravaca i ne postoji određena ruta za prolaz njezinim ulicama. Ulice su strme, zavojite, uske i ponegdje slijepe, a mnogo je i stepenica te zbijenih kuća katnica koje zaklanjaju ulazak sunca. To je upravo razlog da ovdje najčešće ugodna klima, umjerene temperature i lagani povjetarac, slično kao u dalmatinskim gradovima npr. Korčuli. Veći dio Casbah

je u lošem stanju, prouzročenom desetljetnim propadanjem nakon poplava, potresa i požara. Nedovoljno se ulaže u renoviranje četvrti, svega nekoliko ulica i važnih zgrada je renovirano. Casbah je većim dijelom brdovit okrug, površine svega pola km², a u kojem živi oko 50.000 stanovnika. Casbah je početkom 16. st. dao izgraditi Aruj ad-Din, tada je tu živjelo oko 30.000 stanovnika, bilo je 100 džamija te 50 *hamama* (javno kupalište), mnogo tradicionalnih gostionica i tržnica. Zidovi su manje-više nestali, uništili su ih Francuzi u prvoj polovini 19. st. kada su opustošili četvrt. Postojala su petora vrata (Bab el Oued, Bab el Djazira, Bab Azzoun, Bab el Djedid i bab el Bahria). Casbah je podijeljena na dva dijela: Al Djebel, gornji dio i El Wata, donji dio. Kroz citadelu na vrhu Casbah prolazi ulica, a tu se nalazi i zatvor. Čitav taj kompleks je u procesu obnove već duže vrijeme. Kompleks je to kuća, palača i džamija izgrađen u osmanskom razdoblju. Tu je bivša rezidencija alžirskih begova, a sadrži begovu palaču, harem kupalište i džamiju. U posjetu gornjem dijelu Casbah treba vidjeti džamiju i *zaouia* (islamska vjerska škola) Sidi Abderrahmane, alžirskog sveca zaštitnika. Donji dio Casbah je mno-

go prostraniji i sadrži veće zgrade i palače u usporedbi s gornjim dijelom. Tu se nalazi palača Dar Hassan Pache. Palača je bila rezidencija alžirskih paša, a nakon francuske okupacije sjedište je francuskih vlasti. Blizu ove palače nalazi se palača Dar Mustafe Pache koji je bio upravitelj Alžira, velika bijela zgrada sa brojnim omanjim prozorima, drvenim gredama izvana i iznutra, vrtom i ornamentalnom ogradom. U zgradi je 1948. otvorena prva moderna knjižnica. Na četvrt Casbah nastavlja se četvrt Bab el Oued, pravi radnički kvart, nad kojim na vrhu dominira katedrala Naše Gospe od Afrike. Do nje možete doći minibusom sa autobusne stanice na obali ili taksijem. Crkva je izgrađena u razdoblju od 1858. do 1872. u mješavini antičkih stilova, smještena je na brežuljku Bouzareah, s pogledom na more, a ispred nje je prekrasna šetnica. Udaljena je od centra grada oko 3 km u pravcu sjevera. Unutra iznad oltara dominira kip Djevice koja je prikazana kao crkinja, a tu se nalazi i srebreni kip arhanđela Mihaela, dar bratovštine napuljskih ribara. U katedrali postoji i ploča na francuskom jeziku na kojoj piše: „Draga naša Gospo, moli za nas i za našu crnu braću“.

Sl. 23. Šetnica ispred katedrale Naše Gospe od Afrike

BUDUĆNOST ALŽIRA

Turizam u Alžiru je u usponu kako u gradu tako i u cijeloj zemlji, ali nije ni izbliza tako razvijen kao u Maroku ili Tunisu s obzirom na ponudu turističkih agencija. Svega nekoliko stranih agencija organizira turistički posjet Alžiru. Otrprilike 20 km zapadno od centra grada razvila su se kupališta sa turističkim kompleksima u Sidi Fredju, Palm Beachu, Douaoudai i Zéraldi. Tu postoji nekoliko turističkih zona sa alžirskim restoranima, trgovinama suvenira, nadgledanim plažama i drugim sadržajima (hoteli Hilton, El-Aurassi i El Djazair). Alžir je grad burne prošlosti, različitih arhitektonskih stilova,

bogate kulturne baštine, stoga je njegova budućnost u razvijanju turističke djelatnosti. Alžir je rodni grad mnogih poznatih ličnosti, a među njima svakako najpoznatija ličnost je književnik Albert Camus, dobitnik Nobelove nagrade 1957. Alžir je i grad sporta, osobito nogometa. Nogometna reprezentacija Alžira kvalificirala se za nastup na svjetskom nogometnom prvenstvu, koje je održano 2010. u Južnoj Africi. Prije nekoliko godina izgradili su najveći stadion u ovom dijelu Afrike koji ima 70.000 mjesta. Alžir je zemlja o kojoj svi imamo predrasude, zato ju i treba posjetiti. Iznenadit će vas jer ćete naići na mnogo neočekivanog, nepoznatog i ni najmanje se nećete razočarati.

LITERATURA:

ATKINSON, B. W., MACKAY, D., DODD, I., HOOKINGS, V., EWINGTON, A., MIDDLETON, P., WINKLEMAN, B., MARAS, M., BOGNAR, A., NOVOSEL-ŽIC, P., BRAZDA M., 1991: *The Times Atlas Svijeta za školu i dom*, Cankarjeva založba, Ljubljana-Zagreb.

GRAFENAUER, B., ĆIRKOVIĆ, S., LOVRENČIĆ, R., PETROVIĆ, R., 1986: *The Times Atlas svjetske povijesti*, Times Books Limited za Jugoslaviju Cankarjeva založba, Ljubljana.

MIRIĆ, M., RADOVINOVIĆ, R., ROGIĆ, V., BORČIĆ, B., 1978: *Atlas Svijeta*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.

OAKES, J., 2008: *Algeria*, Bradt Travel Guides Ltd, London.

RACHEDI ET AHMED, S., 2008: *Alger des photographes 1856-1930*, Edit Art, Alžir.

ŠENTUJA, J., 1977-1982: *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, svezak 1, A-C*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb.

The Reader's Digest 1962: *Great World Atlas*, The Reader's Digest Association, London.

Sl. 24. Stadion u Alžiru

IZVORI:

Algiers from Wikipedia, the free encyclopedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Algiers> (29.06.2009.)

CIA, The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> (29.06.2009.)

El-Djazair hotel, www.hoteleldjazair.dz (30.06.2009.)

International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberkey> (30.06.2009.)

The World Tourism Organization, <http://www.unwto.org/states/index.php> (30.06.2009.)

ANDREA KOSEC, prof. geogr. i pov.

Dinarski put 1C, 10000 Zagreb, Hrvatska, e-mail: andrea.kosec@zg.t-com.hr